

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZÁGOS KÖNYVTÁRA AZ 1901. ÉVBEN.

A Széchenyi országos könyvtár fennállásának kilenczvenkilenczedik éve a csöndes munka és a folytonos gyarapodás éve volt. A tisztviselőkre nézve pedig emlékezetessé teszi ezt az esztendőt a kormány és a törvényhozás ama gondoskodása, melylyel a Nemzeti Múzeum s ezzel a könyvtár tisztviselőinek anyagi helyzetét qualificatiójuknak megfelelőleg a lehetőség határai közt javította.

Ennek következtében a könyvtári tisztviselők egész vonalán változások történtek és pedig a következőképen: *Fejérpataky László* egyetemi ny. r. tanárt, a könyvtár igazgató-örét, ő Felsőge október hó 12-én kelt legmagasabb elhatározásával a Magyar Nemzeti Múzeumhoz osztályigazgatóvá méltóztatott kinevezni. Id. *Szinnyei József* kir. tanácsos, múzeumi őr igazgató-örre, Dr. *Schönherr Gyula* őri czimmal és jelleggel felruházott segédőr és *Kereszty István* segédőr muzeumi örökké, Dr. *Sebestyén Gyula*, Dr. *Áldásy Antal* segédőrök, továbbá Dr. *Esztegár László* és Dr. *Melich János* segédek I. oszt. segédörökké, *Havran Dániel*, *Kováts László*, Dr. *Hubert Emil* és *Varjú Elemér* segédek II. oszt. segédörökké nevezettek ki. Ezenkívül *Kollányi Ferencz* és *Horváth Ignác* múzeumi örök fizetési fokozatukban előléptek. Az üresedésben lévő II. oszt. segédőri állás Dr. *Vértesy Jenő* személyével töltetett be; míg a megürült szolgálai állásra *Kliment János* neveztetett ki. A lefolyt év tehát a személyzeti létszámban nevezetes változásokat idézett elő.

A tisztviselők közül a Nemzeti Múzeum megfelelő rovatából nyert anyagi támogatással a következők tettek tanulmányutakat: *Fejérpataky László* egyet. tanár Strassburgban a német philologusok gyűlésén vett részt, a hol a könyvtári osztálynak volt tagja; Dr. *Schönherr Gyula* őr-levéltárnok Bécsben az udv. könyvtár

által rendezett miniature-kiállítást tanulmányozta ; *Kováts László* II. oszt. segédőr Csurgón, Sopronban,^f Győrött és Komáromban végzett könyvtári tanulmányokat ; és végül *Varjú Elemér* II. oszt. segédőr az egri, gyöngyösi, székesfejevári, veszprémi és pécsi egyházi könyvtárakban kutatott főleg régi könyvtáraink történetének tanulmányozása céljából. Ezenkívül könyvárverések és megszerzésre felajánlott tárgyak több ízben tettek hivatalos kiküldetéseket szükségessé.

Az év folyamán a Nemzeti Múzeum által rendezett ismeretterjesztő előadások közül három a könyvtár anyagából merítette tárgyát ; így az év elején Dr. *Schönherr Gyuláé*, ki a múzeumi levéltárban őrzött magyar történelmi emlékeket ismertette ; és *Fejérpataky Lászlóé*, ki a régi magyar czimerekről tartott előadást ; ugyanő az év őszén kezdődött új előadási ciklusban Magyarország czímerének fejlődési történetét ismertette.

A könyvtár folyóirata, a Magyar Könyvszemle, 30 nyomt. ívnyi terjedelemben a lefolyt év alatt is pontosan megjelent, beszámolva a könyvtár életében előfordult nevezetesebb mozzanatokról és ismertetve annak anyagát. Mellékletül közzétette a hazai hírlapirodalom 1900. évi bibliographiáját.

A könyvtárhoz érkezett és elintézett hivatalos ügyiratok száma 717 (1900-ban 550) volt ; az olvasóterem látogatására egy év alatt 2775 igazoló jegy adatott ki (1900-ban 2297). A könyvtár osztályainak növekedését és forgalmát az alábbi adatok mutatják. Ezeknek végső eredménye az, hogy a Széchenyi orsz. könyvtár négy osztályában az évi gyarapodás darabszáma 126.979 ; és hogy ez osztályokban összesen 23.214 olvasó és kutató fordult meg, kik a könyvtár állományából 77.706 darabot használtak.

* * *

I. *A nyomtatványi osztály* gyarapodása: köteles példányokban 10.261 (1900-ban 11.190), áthelyezés útján (a könyvtár és a múzeum egyéb osztályaiból) 1 (1900-ban 33), ajándék útján 1027 (1900-ban 1031), vétel útján 1506 (1900-ban 581), összesen 11.795 darab (1900-ban 12.825 db.) A gyarapodás tehát némileg a megelőző évi mögött maradt, minek oka első sorban a hazai nyomdák kisebb termelésében keresendő.

Félreértések elkerülése végett megjegyezzük, hogy a 11.795 darabból álló nyomtatvány-mennyiség alatt nem ugyanannyi mű vagy kötet értendő, mert például füzetes vállalatok, folyóiratok stb. annyi darabnak számítanak, a hány darabban érkeznek és a növedéknaplóban elkönyveltetnek. Így egy kéthetenként megjelenő folyóirat évi 24 száma ugyanennyi darab gyarapodást jelent, holott bekötve és könyvtárilag feldolgozva a 24 darabból 1 kötet lesz; a Szabadalmi Leírások minden egyes száma egy-egy darab gyarapodásnak veendő, pedig a könyvtári feldolgozásban 100 számból 1 kötet lesz. Ezért a növedéknapló nyomán összeállított gyarapodási statisztika mindig sokkalta nagyobb számokat mutat mint a könyvtári feldolgozás vagyis a tényleges gyarapodás eredménye, a mi a sajtó egyik-másik organumában téves magyarázatokra adott okot.

A 11.795 darabból álló, rendszeresen elkönyvelt évi gyarapodáshoz járul még 26.579 drb (1900-ban 26.340) apró nyomtatvány, melyeknek anyaga, természetük szerint, a következő tíz csoportra osztva és beérkezési idejük szerint évnegyedes csomagokban megőrizve ekkép oszlik meg :

Gyászjelentések	5757 drb.
Zárszámadások és üzleti jelentések	2440 »
Egyházi körlevelek	393 »
Periratok	72 »
Hivatalos iratok	661 »
Műsorok	1231 »
Alapszabályok	770 »
Színlapok	8363 »
Falragaszok	4262 »
Vegyes apró nyomtatványok	2810 »

Összesen : 26.759 drb.

A nyomtatványi osztály összes gyarapodásának darabszáma tehát: 38.554 (1900-ban 39.165).

Könyvek vásárlására 13.386 k. 71 f., továbbá 522 márka 50 pf., 90 lira és 76 frank fordított. E szokatlanul magas összeg abban leli magyarázatát, hogy a lefolyt év alatt hajtattott végre a Varjú Elemér által a múzeumi szabályzat értelmében vételre ajánlott könyvanyag kiválogatása és a vétel ügyének lebonyolítása. E rendkívüli vásárlás a fenti összegben 7000 kor.-val szerepel. (1900-ban a könyvvételre fordított összeg : 3885 k. 54 f., 355.70 márka, 259 frank és 15 shilling).

Ajándékokkal a következők gazdagították a könyvtárat :

Abo város muzeuma (Finnország), Áldásy Antal, Állami számszék, Alsófehérvármegye alispáni hivatala, Apponyi Sándor gróf, Badics Ferencz, Bányászati és Kohászati Lapok szerkesztősége, Becker Fülöp Ágost, Bécsi cs. k. tudományos Akadémia, Bécsi cs. k. központi statisztikai bizottság, Bécsi svéd-norvég követség, Bécsi udvari könyvtár, Belopotoczky Kálmán, Belügy-ministerium, Berendi Béla, Berliner Bernát, Berlini kir. muzeum, Besztercebányai régészeti és történelmi társulat, Brünni természetvizsgáló egyesület, Brüsszeli kir. könyvtár, Budapest székesfőváros tanácsa, Budapest székesfőváros statisztikai hivatala, Budapesti államrendőrség, Budapesti kereskedelmi és iparkamara, Budapesti növendékpapság, Budapesti Szemle szerkesztősége, Budapesti tud.-egyetem rektori hivatala, Budapesti tud.-egyetem bölcsészeti kara, Buzárovits Gusztáv, Coubertini Péter (Páris), Csiki Ernő, Czimer Károly, Déri Béla, Dolni-tuzlai gymnázium, Duka Tivadar (London), Dunamelléki ev. ref. püspök, Edinburghi Museum of science and art, Egri érseki iroda, Eisler Mátyás, Erdélyi Múzeum szerkesztősége, Eszterházy Sándor, Esztergomi főegyházmegyei könyvtár, Farkas R., Fejérpataky László, Finnisch-ugrische Forschungen szerkesztősége, Firtinger Károly, Fischer Sámuel, Földművelésügyi Ministerium, Főrendiházi iroda, Fraknoi Vilmos, Frankfurti Rothschild-könyvtár, Gohl Ödön, Grün Albert dr., Győrffy Lajos, Havas Rezső, Havran Dániel, Hazánk szerkesztősége, Hegedüs Sándor, Heikel H. J., Henszlmann Béla, Herceggprimási iroda, Herman Ottó, Historischer Verein für Steiermark, Hódmező-Vásárhely tanácsa, Horváth Géza dr., Hunterian Museum (Glasgow), Illéssy János dr., Iparművészeti Múzeum, Izraelita magyar irodalmi társaság, Jász-Nagykún-Szolnok vármegye alispáni hivatala, Kalocsai érseki iroda, Képviselőházi iroda, Kereskedelmi Ministerium, Kiss Antal, Klein Gyula, Körmöczbányai főreáliskola igazgatósága, Krakói tud. Akadémia, Krausz Sámuel, Lánczy Gyula, Leitgeb Imre, Linzi Musaeum Francisco-Carolinum, Loubat herceg (Páris), Máday Ferencz, Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság, Magyar kir. földtani intézet, Magyar kir. meteorol. és földmagn. intézet, Magyar kir. természettudományi társulat, Magyar műkertészek egyesülete, Magyar Nemz. Múzeum igazgatósága, Magyar néprajzi társaság, Magyar tudományos Akadémia, Magyarországi Kárpát-

egyesület, Mainzi Gutenberg-Museum, Majláth József gr., Mandl Bernát, Margalits Ede, Márki Sándor, Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium, Mártonffy Imre, Matica Srpska (Ujvidék), Mayor John (Cambridge), Michalek Manó, Mihályi János, Milhoffer Izidor, Múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsa, Műbarátok köre, Müller Adolf, Nagy Sándor, Naményi Lajos, Olehváry Ödön, Ornithologiai Központ, Orosz Endre, Orsz. állatvédő egyesület, Orsz. múzeum-és könyvtár-bizottság, Orsz. Törvénytár szerkesztősége, Osztrák kereskedelmi Miniszterium, Párisi kiállítás magyar kir. kormánybiztossága, Párisi kiállítás japáni osztálya, Pejachevich Julián gr., Peregrini János, Pozsonyi orvos-természettudományi egyesület, Raffay Ferencz, Ráth Mór, Réthy László, Richter Ede, Rihász Sándor, Rivista Dalmatica szerkesztősége (Zára), Sándor Miklós, Sárosi Bella, Sepsiszentgyörgy városa, Soineanu Lázár (Bukarest), Szakáll Kornélia, Szalay Imre, Szalay László, Szász József, Szeged városa, Szent-István társulat, Sziklay Jenő, Szilágy vármegye alispáni hivatala, Szinnyi József id., Szokolay Kornél, Szunyogh Lorántné, Temesvár városa, Teutsch Gyula, Thallóczy Lajos, Trieszti ált. biztosító társaság, Turcsányi Imre, Uruguay köztársaság kormánya, Vallás- és közoktatásügyi miniszterium, Vámbéry Rusztem, Vámosy István, Varasdy Lajos, Walter Gyula, Washingtoni Departement of agriculture, Washingtoni Smithsonian Institution, Weigl Sándor, Zarándy A. Gáspár, Zichy Géza gr.

Az ajándékozók száma 158 (1900-ban 167).

A könyvtári osztály szerzeményei közt első helyre teendő a Varjú Elemértől megvett 614 darabból álló szakkönyvtár, mely különösen heraldikai és palaeographiai természetű, de e mellett számos művelődéstörténeti, kivált pedig a fegyverzet és viseletek történetére vonatkozó műveket tartalmaz. A gyűjteménynek néhány nevezetesebb darabja: 1. Bartolus de Saxoferrato heraldikai értekezésének 1470. évi első kiadása. 2. A Bibliothéque de l'École des chartes folyamai. 3. Sybel-Sickel, Kaiserurkunden in Abbildungen. 4. Grünenberg Wappenbuchjának kiadása stb.

Az év végén nagy gazdagodás érte a könyvtárat az által, hogy a közalapítványi kir. ügyigazgatóság fáradozásának sikerült néhai Gyurikovits Ferencznek több ezer kötetből álló könyvtárát az örökhagyó másnemű intézkedéseinek daczára az örökösök hozzájárulásával a M. Nemzeti Múzeum számára megszerezni.

A könyvtár különösen gazdag a XIX. század 30—40-es éveinek magyar nyomtatványaiiban és ausztriai nyomtatványokban, melyek Magyarországot közelebből érdeklik; és előreláthatólag a múzeumi könyvtárnak sok hiányát fogja kiegészíteni. A gazdag gyűjtemény az év végén kerülvén a Múzeumba, sem állagának mennyiségéről, sem természetéről közelebbi adatok még nem közölhetők.

A Régi Magyar Könyvtár hiányainak pótlására a következő munkák szereztettek meg:

1. Tetraevangelion. Gyulafehérvár 1552. *unicum*. (Vétel 70 kor.)

2. Squarcialupus Marcellus. Triumphus. Kolozsvár 1584. (20 kor.)

3. A vizsolyi biblia töredéke 1590 tájáról; ismeretlen kiadás, egy könyvtáblából kiáztatva.

4. Canisius P. Keresztény tudományoknak rövid summája. Nagyszombat 1596. *unicum*. (50 kor.)

5. Spilenberger Sámuel. Pestis Alexiacus. Lőcse 1634. (30 kor.)

6. Historia az Volter királynak az Francisco éneke nótájára. Lőcse 1640. (ajándék).

7. Hodosy S. Eőr álló toronyban helyzetett vigyázó. Debreczen 1680. *unicum* (70 kor.)

8. Serpilius Johannes. Pastorum fraternitas. Lőcse 1647. (30 kor.)

9. Laudatio funebris Johannis Lang. Lőcse 1647. (30 kor.)

A könyvtári látogatottság a megelőző évhez képest nagymértvű emelkedést mutat. Az olvasóteremben 17.822 egyén fordult meg (1900-ban 15.301), kik kérélapok ellenében 45.274 kötetet használtak (1900-ban 39.043-at). A könyvtár belső termeiben szakferfiak által használt könyvek e számban nem szerepelnek. A könyvtár helyiségein kívül, kikölcsönzés útján, 1969 egyén 2982 kötetet használt (1900-ban 1242 egyén 2206 kötetet).

A könyvtári feldolgozás is felülmutta a tavalyi eredményeket. Egy év alatt 5604 mű osztályoztatott, melyekről 6977 czédula készült (az 1900-iki eredmény 4621 mű 5956 czédulával). Kötés alá 869 mű adatott 1129 kötetben (1900-ban 1364 mű 1693 kötetben).

A könyvtár térbeli szűk voltán és az állványok túltömöttégén, a rendelkezésre álló utolsó helynek, a bejáró folyosó egyik

oldalának bebútorozásával kellett ideiglenesen segíteni. E berendezéssel a hírlapkönyvtár is, melynek zsúfoltsága még nagyobb mérvű, nyert némi kis helyet a terjeszkedésre.

A köteles nyomdatermékek kezelését végző iroda a lefolyt évben szintén új, megfelelőbb helyiséget nyert. Az Ornithologiai Központ régi helyisége, az intézett kiköltözése által megürülvén, annak két szobája és előszobája ez iroda céljaira alkalmas módon berendeztetett, hol e nagy forgalmat felmutató iroda úgy a beérkező köteles példányok ellenőrzését, mint különösen a hazai folyóiratok kezelését sokkal pontosabban végezheti. Az iroda forgalmát különben e számok mutatják: az irodába egy év alatt érkezett 1997 nyomtatvány-csomag (1900-ban 2116); az iroda pedig 2493 póstai küldeményt továbbított (1900-ban 3100-at), melyekből 941 be nem küldött sajtótermékek reklamálása volt (1900-ban 690). A reklamációk igen sok esetben kellő eredményre nem vezetvén, a könyvtár 143 esetben kérte fel a közalapítványi kir. ügyigazgatót, hogy az 1897. évi XLI. törvényczikk intézkedései ellen vétő nyomdák ellen az eljárást indítsa meg.

II. A *kézirattár* gyarapodása a múlt évi mögött maradt. Az a rendkívüli alkalom, mely 1900-ban a kézirattárat a Posonyi-gyűjtemény gazdag anyagához juttatta, 1901-ben nem ismétlődött. Az 1900. évi 3176 darabot kitevő szaporulattal szemben az 1901. évi gyarapodás a következő: ajándék útján 22 kézirat és 30 irodalmi levél; vétel útján 34 kézirat, 992 irodalmi levél, 101 irodalmi adalék, 2 hangjegy és 2 festett kép. Az egész gyarapodás darabszáma: 1183.

Nagymérvű gyarapodás várható az év végén átvett Gyurikovits-hagyatékából, melyben néhai Gyurikovits György kéziratai nagy tömeget alkotnak. Az értékes hagyaték különösen azért nagybecsű a kézirattárra nézve, mert a már régen itt levő Gyurikovits-féle kéziratok hosszú sorát az új anyag teljessé teszi.

Vásárlásra 1776 kor. 67 fill. és 160·10 márka fordított; ez összegből 1320 kor. egy gyűjtemény vételára volt, mely egy szersmind a kézirattárnak ez évi legbecsesebb szerzeménye.

E gyűjtemény Egressy Gábor hírneves színművészünk irodalmi hagyatékát, politikai és magánlevelezését foglalja magában; mindössze 19 kéziratból, 739 irodalmi levélből és 97 analectából áll; a gyűjtemény nemcsak a magyarországi színészet történetének

első rangú forrás-anyaga, hanem irodalomtörténeti szempontból is igen becses és e mellett a szabadságharczra és az emigrációra vonatkozó darabokban is gazdag.

Vétel útján a kéziratár a bécsi Gilhofer és Ranschburg, a bonni Cohen, a kölni Heberle és a frankfurti Baer könyvkereskedő czégektől értékes darabok tulajdonába jutott.

Ajándékokkal gazdagították a kéziratárát: Bajai Béla, Berzeviczy Egyed (Gaál Jenő közvetítésével), özv. Gedeon Andrásné, Gyóffy Lajos, Jäkl István, Jókai Mór (Frecskay János közvetítésével), Országos Levéltár, Podmaniczky Frigyes báró, Özv. Salamon Ferenczné, Takáts Sándor, Túry Gyula.

Az ajándék útján megszerzett anyagból kiemelendők: Berzeviczy Gergelynek irodalmilag még részben ismeretlen kéziratai, továbbá néhai Salamon Ferencz irodalmi hagyatéka, mely azonban véglegesen csak akkor lesz a kéziratár állományába beiktatva, mikor a kilátásba helyezett levelezésnek is birtokába jutunk.

A kéziratárát a lefolyt évben 245 kutató kereste föl, kik 1145 drb kéziratot használtak (1900-ban 189 kutató 766 darabot használt).

A kéziratári intenzív feldolgozás az elmúlt évben nagyobb eredményeket nem mutathat föl. Ügyszólván az egész esztendő alatt a kéziratár ügyeivel csak egy tisztviselő foglalkozhatott, ki e mellett a központi administratióban is segédkezett. E tisztviselő munkája a kutatók kiszolgálásán kívül csakis az új szerzemények elkönyvelésére és könyvtári feldolgozására szorítkozhatott, melyek közt a legtöbb fáradságot és időt az Egressy-gyűjtemény vette igénybe. Az év végén javulván a személyzeti viszonyok, determináltatott és beosztatott 57 kézirat s a folyó munkálatok mellett megkezdett az irodalmi levelezések csoportjának betűrendes átalakítása.

III. A *hirlapkönyvtár* gyarapodása: köteles példányokban (a törvényben megszabott módon és egyes számokban beküldve) 75,345 hirlapszám, ajándék útján 3792 szám, vétel útján 1644 sz.; összesen 80.786 szám (1900-ban 78.843 sz.)

Ajándékozók: Ballagi Aladár, ki a Székesfejevárvár 1878. és Protestáns Hetilap 1880. folyamát adta; Emich Gusztáv (Bolond Miska 1860—67, Handabanda 1863. folyamait); Nemzeti Kaszino és Országos Kaszino, melyek évek óta tizenkét külföldi lapot

bocsájtanak a hirlapkönyvtár rendelkezésére; és Vadnay Károly (a Hölgyfutár 1856—61 évfolyamait).

Régi hirlapok vásárlására, különösen pedig a kaszinók által adott külföldi ujságok hiányainak kiegészítésére 232 kor. 26 fill. fordítottatott.

Az évi használat ismét felülmúlja a tavalyi eredményt. A hirlapkönyvtár olvasótermét 2920 olvasó látogatta, kik 6763 hirlapkötetet használtak. Házi használatra pedig 47 egyénnek 115 hirlapkötet adatott ki. Eredmény tehát, hogy 2967 egyén 6878 kötet hirlapot használt (1900-ban 2877 egyén 6215 kötetet).

Hogy az 1897. évi XLI. törvénycikk azon rendelkezése, miszerint a napilapokat havonként, a többi hirlapokat pedig negyedévi csomagokban kötelesek a nyomdák, kimutatás kíséretében beküldeni, mily nehezen megy át a köztudatba, mutatja az a körülmény, hogy még mindig tömegesen érkeznek a hirlapszámok egyenként, keresztkötés alatt, nem pedig a törvényben előirt módzatok mellett. Ez pedig a hirlapkönyvtár munkáját és ellenőrzését szerfölött megnehezíti. A lefolyt évben is 16.716 ily hirlapszám érkezett (1900-ban 16.473); s így e téren minden felvilágosítások és útbiztosítások daczára nincs semmi javulás.

A végzett munkát illetőleg: czéduláztatott 141 új hirlap és 994 évfolyam; átnézetett 476 hirlap 42.950 száma. Kötés alá adott 847 kötet hirlap; tényleg bekötöttet 398 kötet, minek költsége 1258 kor. 88 fillért vett igénybe.

IV. A *levéltár* gyarapodása, bár nem érte el a tavalyi mértéket, igen tekintélyes volt. Ajándék útján 988 drb. irat és 1 fénykép, vétel útján 1942 drb. irat és 31 fénykép, csere útján 259 drb. irat, és letétemény útján 3235 drb. irat került a levéltárba. Az évi gyarapodás tehát 6456 drb. (1900-ban 8911 drb. és két családi levéltár.)

Ajándékozók a következők:

Berzeviczy Albert, Breztóczy József, özv. Bruymann Vilmosné, Csomay Gáspár dr., Forgách József, Joachim Gyula (néhai Rajkai Ragos Kálmán 1848/9-iki honvédszázados hagyatékából), Kováts László, Marczali Henrik, Nagy Géza, Országos levéltár, Óváry Lipót, Prágai cseh orsz. levéltár, Püspöky Graczián, Rakovszky István, Schalek Mária, Schmidt Ferencz, Suhajda József, Szalay Imre, Thuróczy Vilmos, Vécsey Tamás, Weinwurm Antal.

A levéltár gyarapítására a könyvtár dotatiojából 3328 kor. 89 fill. és 88 márka fordított.

Az új szerzemények közt különösen kiemelendő két vétel, melyeknek mindegyike az újkori politikai viszonyok ismeretének első rangú forrása. Az egyik Dunyov István 1861-iki olasz légióbeli ezredes levelezése, mely 1269 darabot foglal magában. Vannak a gyűjteményben levelek Kossuth Lajostól, Ihász Dánieltől, Pulszky Ferencztől, Klapka Györgytől, Türr Istvántól, Helfy Ignácztól és az emigráció sok más nevezetes alakjától. A másik gyűjtemény néhai Szilágyi Dezsőnek ifjúkori levelezése, mely a nagy politikus küzdelmes ifjúságára és törekvéseire sokban világított. A Szilágyi Dezső atyjának hagyatékából származó gyűjtemény 264 darabból áll.

Nevezetesebb szerzemények még: egy 135 drbból álló gyűjtemény, mely egykor a Klobusiczkyak levéltárának képezte anyagát, mely leginkább II. Rákóczy Ferencz korára és különösen az elkobzott Rákóczy-birtokokra vonatkozik.

Az 1848/9-es gazdag levéltári anyaghoz egy 69 darabból álló kiáltvány-gyűjtemény járult, mely jobbra ritka, ma már nehezen megszerezhető darabokat foglal magában. Nagyrdeklő e korszakra vonatkozó szerzemények között Ferencz Károly főhercegnek a horvátországi események tárgyában 1848. jún. 30-án István nádorhoz intézett irata.

A Múzeum tulajdonát képező törzs-gyűjtemény 33 középkori oklevéllel gyarapodott; a nemesi iratok gyűjteményének gyarapodása 19 darab; ezek között 13 eredeti czimereslevél van, melyeknek legrégebbe Zsigmond királytól az 1415 évből való és a Halmai Bor családnak szól.

Csere útján, két külföldi czimereslevél átengedésével, a levéltár 259 drb irat tulajdonába jutott, melyek legnagyobb részt oklevél-másolatok. A gyűjtemény megszerzése azért fektetett súlyt a levéltár, mert az az egykori Jankovich-gyűjteményből való, mely tudvalevőleg a maga egészében — igen kevés kivétellel — a Nemzeti Múzeumba került.

A letéteményezett családi levéltárak száma kettővel növekedett. Az egyik a Korongi *Lippich*-családé, mely összesen 100 drb iratot (ezek között 56 középkorit) foglal magában; letéteményezője Lippich Elek min. osztálytanácsos; Lippich Kálmán

pedig utólag 3 drb irattal járult hozzá. A másik levéltár a Kisfaludi *Lipthay*-család bárói és nemesi ágáé, melyet br. Lipthay Frigyes adott át. E levéltár állománya összesen 1971 darab. E két levéltárral a családi letétemények száma 53-ra emelkedett.

Korábban letéteményezett családi levéltárak anyagának bővítéséhez járultak: Szirmay Balamér, ki két ízben összesen 722 drb. irattal gazdagította a család levéltárát; és gr. Berényi János, ki a már rég itt levő grófi családi levéltár anyagát 442 drb. irattal egészítette ki.

A levéltárat a lefolyt évben 160 kutató kereste föl, kik 20.373 iratot és 2 pecsétlenyomatot használtak. Külső használatra pedig 51 téritvényen 1016 irat, 34 fénykép, 1 pecsétlenyomat és 1 festmény adatott ki. Az összes használat tehát 21.427 drb. (1900-ban 36.264 drb.)

A levéltári belső munkásság nagy mérvű volt. Áldásy Antal segédőr elkészült a czimeres nemeslevelek leíró katalógusával, mely testes kötetben az 1902. év folyamán napvilágot láthat. Megkezdődött a középkori oklevelek czédulázása, a megindítandó regesztálás előmunkálatául; e munka az év végén az 1358. évig haladt. Hasonló czédula-katalógus készítése folyik az 1848/9. évi kiáltványok nagy gyűjteményéről.

Az új szerzemények feldolgozásán és részletes leltározásán kívül a régebben itt levő családi letétemények közül rendezettek és felállítottak a következők: 1. A Tallián család ötvösi ágának levéltára, melynek anyaga 8158 darab (közte 237 drb. eredeti középkori oklevél). 2. Az Ebeczki Tihanyi családé, 14.955 drbbal (közte 19 középkori). 3. A Rendesi Bárány családé 1211 drbbal. Felállított még 4. a Korongi Lippich és 5. a Kisfaludi Lipthay családi levéltár, melyeknek állagáról már volt szó.

Lajstrom készült a Lippich-levéltár anyagáról és ilyennek készítése folyamatban van a Melczer- és a Szent-Ivány család levéltáiról; az előbbi csaknem egészen, az utóbbi a XIX. század anyagáig kész. Folytatólagos rendezés alatt áll a többszörös pótlásokkal kiegészített Szirmay-levéltár.

A levéltárnak a M. Nemzeti Múzeum földszintjén lévő helyiségei, a köteles példányokkal foglalkozó iroda kiköltöztetése következtében, egy szobával bővültek, mely a többihez hasonló bútorzatot nyert. Ide kerül az 1848/9-iki szabadságharcra vonat-

kozó iratok törzsgyűjteménye s az emigráció idejéből való gazdag anyag, a Vörös Antal-féle gyűjteménnyel, Kossuth Lajos irataival és egyéb hasonló természetű gyűjteményekkel egyetemben.

* * *

A könyvtár tisztviselőinek 1901. évi irodalmi és tudományos munkásságát a következő összeállítás mutatja:

Dr. Fejérpataky László

osztályigazgató, egyetemi ny. r. tanár, múzeumi és könyvtári orsz. felügyelő,
a M. Tud. Akadémia r. tagja.

1. Monumenta Hungariae Heraldica. Magyar címeres emlékek. I. füzet. 25 színes melléklettel.
2. A XIV. századi címeradomány. (Turul 1901.)
3. Szilágyi Sándor. Emlékbeszéd. Turul 1901. (Különnyomatban is.)
4. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára az 1900. évben. (M. Könyvszemle 1901.)
5. Magyarország czimere. A Magyar Nemz. Múzeumban tartott ismeretterjesztő előadás.

Id. Szinnyei József

kir. tanácsos, igazgató-őr, a M. T. Akadémia lev. tagja.

1. »Magyar írók élete és munkái« 66—71. füzet. (VIII. kötet 2—7. füzete Lyci—Méry, összesen 1256 életrajz.)
2. A magyar hírlapirodalom 1900-ban. (A »Magyar Könyvszemle« 1901. 2. füzetének melléklete.)
3. Az első magyar bibliographus. Székfoglaló értekezés. Budapest, 1901. (Akadémiai Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből XVII. k. 10. sz.)

Kollányi Ferencz

jaáki apát, múzeumi őr.

1. A veszprémi püspök királynékoronázási jogának története. (Adalékok a veszprémi püspökség történetéhez I.) Veszprém, 1901.
2. Visitatio Capituli E. M. Strigoniensis. Anno 1397. Budapest, 1901.
3. Mérey Mihály apátúr fogsága. (Magyar Sion, 1901. évf. X. füzet.)
4. Az esztergomi érsekség és káptalan története. (A Katholikus Magyarország című munkában.)
5. Szentek élete szeptember és november hónapokra. (A Pallas

r. t. kiadásában megjelent vállalat II. kötetének 175—246. és 335—414. lapjain.)

6. A királynékoronázási jog történetének ismertetésére. (Veszprémi Hírlap IX. évf. 36. szám.)

Horváth Ignác

múzeumi őr.

1. Revisnyei Reviczky János Ferencz m. kir. udv. kancellária előadó tanácsosának könyvtára 1743. évből. (Kéziratban a M. Könyvszemle számára.)

2. Történeti repertorium. (Századok, 1901. évfolyamában.)

Dr. Schönherr Gyula

múzeumi őr, levéltárnok, a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségének előadó titkára, a M. Tud. Akadémia levelező tagja.

1. Jelentés a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségének 1900. évi működéséről. (Budapest, 1901.)

2. Jelentés az 1900-iki romai tanulmányútról. (Akadémiai Értesítő, 1901. évf. 501. l.)

3. Jelentés a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság 1901. évi működéséről. (Turul 1901.)

4. Városi és czéhemlékek az 1896. évi ezredéves országos kiállításon. (Sajtó alatt, a kiállítási díszmunka II. kötetében.)

5. Magyarország 1301-ben. (Kéziratban.)

6. Szerkesztette a Magyar Könyvszemlét, a Turult és a Magyar Történelmi Életrajzokat.

Kereszty István

múzeumi őr.

1. A »Zenelap« 3. és 17. számában: »Kuhač«; 22. sz. Major J. Gyula operája: »Erzsike«; 28. sz. »Tristan és Isolde.«

2. A »Zenevilág« I. évfoly. 13. sz. »Tömörüljünk«; 15. sz. Charpentier operája: »Lujza«; 16. sz. »A hangversenyévad«; — II. évf. 2. sz. »Magyar zenét!« 3. sz. »Egy üresedés«; 5. sz. »Egy új magyar dalmű«; 9. sz. »Operai dolgok«; 11. sz. »Az ország szíve«; 15. sz. Tristan és Isolde«; 18. sz. »A szerzői jogról«; — és mind a két évfolyamban francziából és németből fordított cikkek, minden szám operai szemléje, s általában a főmunkatársi tiszttel járó működés.

3. A »Vasárnapi Ujság« 10. sz. »Káldy Gyula«; 4. sz. »Erkel Ferencznek egy feltámasztott dalműve (Sarolta)«; 13. sz. »Lujza«, Charpentier operája.

4. A »Magyar Könyvszemle« mellékletén: »A hazai nem magyar hírlapirodalom 1900-ban.«

5. Az »Ethnographia« 4. és 5. számaiban Kuhač Ferencz »A regös-énekek dallamairól« írt tanulmányának fordítása (németből).

6. A »Diák-naptár« 1901—1902. (I.) évf.: »Hogyan tanult meg Pali magától zongorázni?«

Dr. Sebestyén Gyula

I. oszt. segédőr, a Magyar Néprajzi Társaság főttkára.

1. Vörösmarty kora. (Részlet a szerző »A magyar honfoglalás mondái« című pályadíjnyertes művéből. — Irodalomtörténeti Közlemények, 1901. I—II. füz.)

2. Jelentés a Párisban tartott 1900-ki vallástörténeti és néphagyományi kongresszusokról. (Jelentés a M. Nemzeti Múzeum 1900. évi állapotáról. Függetek, I. 88—107. l. — Ezt megelőzőleg Ethnographia, 1901. V—VI. füz.)

3. Dr. Jankó János: A magyar typosok. (Bírálat. Ethnographia. 1901. II. füz.)

4. Főttkári jelentés a M. Néprajzi Társaság 1901. évi közgyűlésén. (Ethnographia, 1901. IV. füz.)

5. Több apró cikk és bírálat az Ethnographia 1901. évi folyamában.

6. Munkácsi Bernáttal szerkesztette az Ethnographiát.

7. A győr-szabadhegyi Luca-szék. (Előadás a M. Néprajzi Társaság 1901. évi felolvasó ülésén.)

8. Gyűjtötte az újévi népszokások magyarországi pogány emlékeit.

Dr. Áldásy Antal

I. oszt. segédőr, egyetemi magántanár.

1. Zsigmond király és a velencei köztársaság 1433—1435. (Századok, 1901. évf.)

2. A bazeli zsinat áthelyezése Budára. Budapest régiségei cz. munkában. Budapest, 1901.

3. Mátyás király és a pápaság. A kolozsvári Mátyás-émlékönyvben.

4. Magyarország és a délszláv államok közti összeköttetések okmánytárai. Az Annales internationales d'Histoire 1901. évf.-ban. (Felolvasás az 1900. párisi nemzetközi történelmi congressuson.)

5. Ismertetések és cikkek a Századok, Turul, Magyar Sion és Pester Lloydban.

6. A Magyar Nemzeti Múzeum címeres leveleinek leiró katalogusa. (Sajtókészen.)

7. Név- és tárgymutató a gr. Zichy okmánytár I—VI. kötetéhez. (Sajtókészen.)

Dr. *Esztegár László*

I. oszt. segédőr.

1. Adalékok Kossuth Lajos hirlapírói pályájához. (Magyar Könyvszemle 1901. évf. I. f.)
2. Jelentés a párisi könyvtárnoki és bibliográfiai kongresszusokról. (Magyar Könyvszemle 1901. II. III. f.)
3. B. Jósika Miklós levelei a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában. (Irodalomtörténeti Közlemények 1901. I. II. f.)
4. Saphir levele Kisfaludy Károlyhoz. (Irodalomtörténeti Közlemények 1901. évf. III. f.)
5. Adalékok Bajza József színházigazgatói működéséhez. (Irodalomtörténeti Közlemények 1901. évf. IV. f.)
6. Művészek levelei. (Múcsarnok, 1901. évf.)
7. Birálatok, kisebb közlemények a Magyar Könyvszemlében, a Turulban és az Ethnografiában.

Dr. *Melich János*

I. oszt. segédőr, egyetemi magántanár.

1. Magyar Nyelvőr: a) A baskir-magyar rokonság, b) A Müncheneri kódexhez, c) A buta szó eredete, d) Dajnál, e) Julián jelentéséhez, f) Bráha, brága, g) Horgas.
2. Könyvismertetést írt az Ethnographiába (Vrabely: kisorosz népdalok), Egyetemes Phil. Közönybe (Kisch: Nösner Wörter, Vandrák: Altkirchenslavische Grammatik) és a Turulba (Vjestnik).

Kováts László

II. oszt. segédőr.

1. Kilencz történeti tárgyú előadás az iparosok képzésére szervezett országos bizottság megbízásából.
2. A magyar bibliográfiai irodalom az 1901-ik évben. (Magyar Könyvszemle 1901. évf. 1. 2. 3. 4. füzet.)
3. Folyóiratok jegyzéke 1900-ik évről. (Melléklet a Magyar Könyvszemle 1901-ik évfolyamához.)
4. Több apróbb czikk a Protestáns Egyh. és Isk. Lapokban, Ébresztőben.

Varjú Elemér

II. oszt. segédőr.

1. A gyulafejevári Batthyány-könyvtár. Budapest, Athenaeum, 1901. (Különlenyomat a Magyar Könyvszemle 1899—1901. folyamaiból.) 8-r. 271 oldal.
2. János király czímerbővítő levele Gritti Alajos részére. (Turul, 1901. évf. II. füzet.)

3. Pozsony város czímerlevelei 1436-ból. (Turul, 1901. III. füzet.)
4. A Szalók nemzetség. (Turul, 1901. IV. füzet.)
5. Gr. Batthyány Ignác. A Magyar Minerva II. folyamában. (Sajtó alatt.)
6. A magyar viseletek története ügyében. (Archeologiai Értesítő 1901. III. füzet.)
7. Könyvismertetések a Magyar Könyvszemlében és a Turulban.
8. Szerkesztette Schönherr Gyula drral a Turul 1901. folyamát.
9. Négy előadás a középkori könyvészetből a nm. vallás- és közokt. miniszter úr által a középiskolai tanárok részére rendezett művelődéstörténeti tanfolyamon.

Dr. *Vértesy Jenő*

II. oszt. segédőr.

1. »Egervári Mihály« (Költői elbeszélés) »Magyar Szalon« áprilisi füzet.
 2. Költemények a »Magyar Szemlé«-ben és a »Hazánk«-ban.
-